

MENSEN MET MEERTALIGHEID

Talen zijn zo besmettelijk als de pest. Er hoeft maar dít te gebeuren of je loopt er een op.

Opgroeien in Tubbergen met een Tukkerse vader en een Turkse moeder? Tien tegen één dat je daar Twents en Turks aan overhoudt. Tv-kijken? Je vat geheid Nederlands, want dat heerst daar enorm, en een infectie met Engels is ook niet uit te sluiten. Op school lopen bepaalde figuren welbewust Engels, Frans en Duits te verspreiden. Maar het meest onverbiddelijke virus is het seksueel overdraagbare type: een Erasmusbeurs brengt je naar Stockholm, daar heb je een Zweedse scharrel en hoppa, je komt thuis met een mondje Zweeds.

Een enkeling is van nature immuun, maar ben je een beetje vatbaar voor talen, dan heb je om de haverklap iets onder de leden, en met elke nieuwe taal wordt het risico op een volgende groter. Helemaal genezen doet het nooit meer: zelfs tientallen jaren later herken je nog woorden, je snapt kleine zinnestukjes en af en toe zeg je zelf iets. Meertaligheid, zwijg me ervan. Ik loop er al sinds mijn jeugd mee rond.

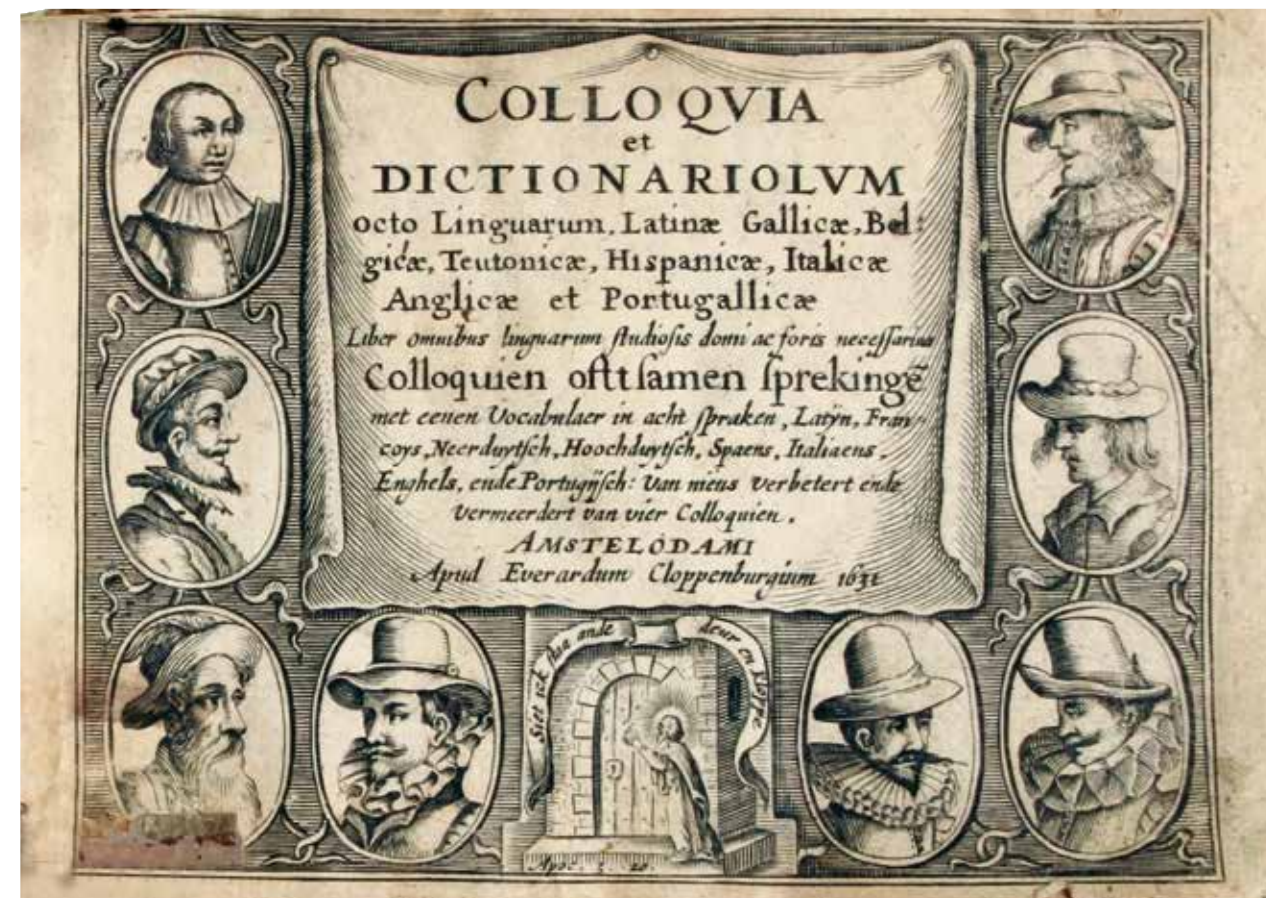
Of dat erg is? En of dat erg is! Mijn leven vergalt het op honderd manieren. Mailen met buitenlandse vrienden – lastig. De ü, de ø, de ñ, de ç, ze zitten allemaal goed verstoppt onder moeilijk te onthouden toetscombinaties, en hoe ik de ğ, de æ en de œ een beetje vlot op het scherm krijg, dat mag ik van mijn Mac lekker zelf uitzoeken. Film

kijken – ook geen pretje, want ik erger me constant aan de vertaalfouten in de ondertiteling. Wordfeud – kan ik wel schudden. Ik zie te veel mogelijkheden, in te veel talen. Hetgeen eindeloze frustratie oplevert, want je wordfeudt maar in één taal tegelijk. Enzovoort, enzovoort.

Op vakantie is het nog erger. Eentaligen hebben na de Duitse grens, de Belgische taalgrens of de gate op Schiphol meteen geen idee meer wat er om hen heen gezegd wordt. Het gepraat van de inheemse bevolking wordt een aangenaam achtergrondgeluid, als het gekabbel van een bergbeekje. Reclameborden, krantenkiosken en menukaarten staren hen zwijgend aan. Er staan wel woorden, maar die staan uit. Stilte en rust, dat is wat eentaligen op vakantie ervaren. Even helemaal weg uit onze 24-uurs-informatiemaatschappij. Heerlijk moet dat zijn.

Mensen met meertaligheid kunnen dat wel vergeten. De reclameborden kakelen even hard als thuis, de kranten in de kiosk schreeuwen moord en brand en crisis, de gerechten op de menukaart strijden om mijn aandacht. Geen rustig moment heb ik, of ik moet naar buitenposten als Albanië of Finland afreizen. Of naar Azië – daar zijn nog uitgestrekte gebieden waar mijn oren rust krijgen en waar mijn mond alleen maar hoeft te eten. Het praatwerk doen mijn handen en voeten daar.

Het ergst zijn de landen waar ik zonder veel moeite versta wat de mensen zeggen. Als kind veronderstelde ik

Titelblad van een taalgids en woordenboek voor reizigers uit 1631

dat hun geroezemoes bestond uit grappen, verhalen en levenswijsheden, met af en toe een dichtregel. Intussen weet ik beter. Ze roddelen over kennissen. Ze praten elkaar bij over zieke burens en overleden tantes. En ze zeuren: over de politiek en het weer, hun relaties en hun aambeien, over buitenlanders in het algemeen en over die ene buitenlander in het bijzonder, ‘die ouwere kerel daar die zo eng naar ons zit te loeren’.

Want ook dat heb je met meertaligheid: je krijgt snoeihard in je gezicht wat mensen over je denken. Ik antwoord in zo’n geval dat ik zal proberen minder eng te kijken, maar dat ik aan mijn leeftijd niet zo veel kan veranderen. Fijn, de stilte die dan valt.

Ook in Nederland weten eentaligen vaak niet goed hoe ze om moeten gaan met mensen met meertaligheid. Wat ik vaak hoor: ‘Zeg eens iets in het ...’ Ongemakkelijk. Alsof ik een aap ben die een kunstje kan. Daar komt bij: wát moet ik dan zeggen? Ik heb nu in diverse talen hetzelfde zinnestukje ingestudeerd: ‘Vraag je aan mensen met geamputeerde benen soms ook of je hun stompen mag zien?’ Die Nederlandse vertaling geef ik er liever niet bij.

Nu moet ik wel eerlijk zeggen dat de onhandigheid van twee kanten komt. Fieke en Niek, een stel dat ik op een feestje leerde kennen, reageerden koeltjes op mijn onthulling dat hun namen allebei ‘neuk’ betekenden, de hare in het Duits, de zijne in het Frans. Ander voorbeeld:

bij buitenlandse namen en andere woorden ontglipt me vaak een uitspraak die op zijn best vragende bliken oplevert, en vaak irritatie. Mijn vrienden weten intussen dat ik Gotenburg bedoel als ik ‘Jeuteborj’ zeg, en dat ‘Don Kigotte’ het bekende personage van ‘Therbantes’ is. Obers die van ‘gnotsji’ of ‘gorizo’ spreken, stellen me voor een dilemma: moet ik hun uitspraak beleefd overnemen of onnadrukkelijk ‘njokki’ en ‘tsjorietho’ zeggen? Ik bestel nu vaak maar iets anders. *One lives and learns* – of hoe zeg je dat in het Nederlands?

Heeft meertaligheid dan helemaal geen voordelen? Jawel, een enkele keer ben ik er blij mee. Als ik gemakkelijk mijn weg vind, vragen stel en bestellingen plaats in een van de vele tientallen landen waar ik dat kan. Als ik een boek lees dat niet in Nederlandse of Engelse vertaling beschikbaar is (en daar zijn er verbazend veel van), zodat ik de wereld vanuit een ander perspectief ga zien. Bovendien beweren hersenwetenschappers dat bij mensen met meertaligheid allerlei hersenfuncties beter ontwikkeld zijn – dat merk ikzelf natuurlijk niet, maar ik heb het wel altijd al gedacht. En volgens economen verdienen we meer dan eentaligen – nog iets wat ik nooit gemerkt heb.

Maar of die dingetjes opwegen tegen alle ellende? ■

Gaston Dorren